

De ‘overwinning’ van Greenpeace bij de rechtbank in Den Haag is een lege huls

Posted on 25 januari 2025 by Arnout Jaspers

Volgens de NOS is er paniek uitgebroken op het Binnenhof wegens de recente uitspraak van de rechtbank in Den Haag over het stikstofbeleid. Als dat waar is – wat ik betwijfel – dan toont dat weer eens aan wat een watjes Haagse politici zijn. Want wat is er nu helemaal aan de hand?

Greenpeace spande een rechtszaak aan tegen de Nederlandse overheid omdat, kort gezegd, de door het vorige kabinet afgesproken doelen voor stikstofreductie niet gehaald dreigen te worden. Dat het doel voor 2025 niet gehaald wordt, is inmiddels evident, en dat het doel voor 2030 buiten bereik blijft, is ook vrijwel onvermijdelijk.

Transitiefonds gecanceld

De rechtbank gaf Greenpeace deels gelijk. Over het doel voor 2025 zeggen de rechters: laat maar zitten, want dat kan al niet meer, en we mogen de overheid

geen onmogelijke eisen opleggen (hou dit in gedachten voor het vervolg). Maar de rechters 'bevelen' de overheid wel om het doel voor 2030 te halen.

Hoe dat moet gebeuren, daar zegt dat bevel niets over. De rechters zeiden in hun vonnis wel dat ze het heel stout vonden van dit kabinet dat dat het Transitiefonds van 24 miljard euro had gecanceld. Die 24 miljard euro was door het vorige kabinet klaargezet om de zogeheten 'piekbelasters', desnoods gedwongen, uit te kopen, en voor andere zeer kostbare maatregelen om stikstof te reduceren.

Waarom zou het kabinet zich iets van dit vonnis aantrekken? Ten eerste is dit nog maar de rechtbank; er is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof (en eventueel daarna cassatie bij de Hoge Raad). De rechtbank heeft z'n eigen vonnis weliswaar 'uitvoerbaar bij voorraad' verklaard, wat inhoudt dat het onmiddelijk in werking treedt, maar aangezien het toetsmoment voor voldoen aan het bevel in 2030 ligt, is dat een dode letter.

Stel dat het gerechtshof meegaat in de hierna te bespreken rechtvaardiging voor dit vonnis. Het ergste wat dan kan gebeuren, is dat het doel voor 2030 niet gehaald wordt, en dan moet de staat een dwangsom van 10 miljoen euro aan Greenpeace betalen. Vergeleken met de tientallen miljarden euro's die gemoeid zijn met het stikstofbeleid en de economische schade aan de landbouw die dat veroorzaakt, stelt dat niets voor.

Vonnis dwingt tot geen enkele concrete maatregel

Vergeleken met een ander geruchtmakend stikstofvonnis, over de PAS-wetgeving, in 2019, is de impact van dit vonnis verwaarloosbaar, zolang het kabinet zich maar niet gek laat maken door de voorspelbare ophef erover in de Kamer en in de media. Dat PAS-vonnis verbood concreet beleid waarmee op dat moment vergunningsverlening plaatsvond. Daardoor had het meteen impact op de bouw en de landbouw.

Dit vonnis verbiedt niks, en dwingt tot geen enkele concrete maatregel. Het zegt alleen maar, dat het stikstofdoel voor 2030 dat al in de wet staat, gehaald moet worden. Dat doel is, dat minimaal 50% van het stikstofgevoelige Natura2000-gebied onder de KDW gebracht moet zijn. De KDW (Kritische DepositieWaarde) is de

maximale hoeveelheid stikstof die per jaar op een bepaald type natuur (‘habitat’) vanuit de lucht neer mag slaan. Is de depositie hoger, dan kan ‘niet bij voorbaat uitgesloten worden’ dat die natuur schade ondervindt door stikstof.

Ontvolkt Nederland overschrijdt nog steeds de KDW

Elk habitat heeft een eigen KDW, want bijvoorbeeld hoogveen is veel gevoeliger voor stikstof dan een beukenbos; er zijn dus tientallen KDW’s. Nederlandse ecologen zijn dol op soortenarme, zeer stikstofgevoelige natuur, waardoor ze rond de eeuwwisseling meer dan honderd van die gebiedjes met hun extreem lage KDW’s als Natura2000-gebieden hebben aangemeld in Brussel.

Greenpeace eiste in deze rechtszaak, dat 100% van de urgent stikstofoverbelaste Natura2000-gebieden al in 2025, of anders in 2030 onder de KDW zit. Dat is een krankzinnige eis, want daarvoor is zelfs het volledig ontvolken van Nederland niet voldoende: dan is de stikstofuitstoot van eigen bodem weliswaar 0, maar waait nog steeds zoveel stikstof uit onze buurlanden naar binnen, dat in sommige van die gebiedjes de KDW overschreden wordt. Het RIVM heeft berekend, dat ook Duitsland, België en Groot-Brittannië hun stikstofuitstoot met 70% moeten reduceren om die laatste ‘urgente’ gebiedjes onder de KDW te krijgen. Er is geen schijn van kans dat die landen dat gaan doen.

De rechtbank gaat dan ook niet mee in deze 100% eis van Greenpeace, en houdt het op 50% in 2030, het stikstofdoel dat nu al in de wet staat. Voorstanders van dit vonnis zullen dit aanvoeren ter rechtvaardiging: ‘de rechter zegt alleen maar tegen dit kabinet dat het zich aan de wet moet houden.’

Maar aangezien het vonnis geen contrete maatregelen noemt waarmee dit doel gehaald moet worden, is het vonnis een lege huls. Je kunt als rechter van elke wet wel tegen de Staat zeggen: jullie moeten je aan de wet houden. Wat de rechter hier eigenlijk zegt: ‘Wij geloven niet dat jullie het stikstofdoel voor 2030 gaan halen omdat jullie het Transitiefonds hebben uitgekleed. En omdat Greenpeace daar over klaagt, moeten jullie in 2030 voor straf tien miljoen euro aan Greenpeace betalen.’

Waarom erkent de rechtbank Greenpeace?

Waarom 10 miljoen euro? Waarom aan Greenpeace? Het probleem van deze juridische exercitie begint al bij het feit dat de rechtbank Greenpeace als aanklagende partij erkent. De natuur als zodanig kan geen partij in een rechtszaak zijn. Je kunt je voorstellen dat een grote natuurbeheerder als Natuurmonumenten zich opwerpt als belangenbehartiger, of desnoods een kleine natuurorganisatie die een paar van die ultra-stikstofgevoelige Natura2000-gebiedjes beheert.

En toch slikt de rechtbank de claim van deze propagandafabriek dat zij ten bate van de Nederlandse natuur – eigenlijk dus het Nederlandse volk – mogen procederen. We komen dan uit bij de juridische absurditeit, dat het in 2030 niet voldoen aan de stikstofdoelen door de overheid een onrechtmatige daad tegen Greenpeace is, een club die zelf geen snipper natuur beheert.

Dwangsom lijkt op ordinaire premie

En dus mag Greenpeace straks de dwangsom incasseren. Greenpeace zelf eiste een dwangsom van 100.000 euro per dag vanaf 31 december 2030, zonder limiet. De rechtbank maakt daar een bedrag ineens van 10 miljoen euro van, maar onderbouwt dat bedrag niet.

Enerzijds is het veel te klein om serieus gewicht in de schaal te leggen bij beslissingen over nationaal beleid. Anderzijds staat het bedrag niet in redelijke verhouding tot de door Greenpeace geleverde inspanning voor deze rechtszaak, de gemaakte kosten of geleden schade. Nota bene motiveert de rechtbank in zijn vonnis waarom het zeer ongebruikelijk is om de overheid een dwangsom op te leggen. Dat ze dat in dit geval toch doen, lijkt dus veel op een ordinaire premie voor de actie van Greenpeace.

Rapporten Bobbink zijn niet peer-reviewd

Het is maar één voorbeeld van de innige verstandhouding tussen Greenpeace en de bestuurlijke en rechterlijke macht in dit land. In sectie 3 van het vonnis, 'De Feiten', worden de staat van de natuur, de effecten van stikstofdepositie en de effectiviteit van de maatregelen onderbouwd met vijf rapporten. Drie van die vijf rapporten zijn gemaakt in opdracht van (en dus betaald door) Greenpeace. Die drie rapporten, en nog een vierde, zijn opgesteld door onderzoeker Roland Bobbink van milieu-

onderzoeksbureau B-ware.

Bobbink, die dus commerciële opdrachten van Greenpeace aanneemt, is een ecoloog die zelden in de publiciteit komt, maar die zo ongeveer in zijn eentje voor Nederland de KDW's heeft vastgesteld. De verdere aanscherping van de KDW's in 2023 hebben we ook aan Bobbink te danken.

Critici van het huidige stikstofbeleid krijgen al gauw het verwijt, dat zij hun kritiek niet in peer-reviewde tijdschriften hebben gepubliceerd. Geen van de bovengenoemde rapporten, noch de lijsten met KDW's, zijn peer-reviewde publicaties, maar daar heeft dan weer niemand bedenkingen bij.

Aerius meet niks

Er staan rare uitglijders in dit vonnis. Deze rechters lijken te denken dat Aerius metingen verricht om de stikstofdepositie op Natura2000-gebieden te bepalen. Nee, edelachtbaren, Aerius meet helemaal niks, het is een computermodel. Dat is nu juist een groot deel van het probleem.

Bijna lachwekkend is de manier waarop de rechters het verweer van de Staat counteren, dat een groot deel van de stikstofdepositie het gevolg is van inwaaien van stikstof uit het buitenland, waardoor menig Natura2000-gebied nooit onder de KDW zal kunnen komen.

De rechtbank erkent dat 34 procent van de depositie uit het buitenland komt. Maar omdat er, omgekeerd, nog meer stikstof vanuit Nederland naar de buurlanden waait, wat 'de bereidheid van deze omringende landen om (mede) ten behoeve van Nederland extra stikstofreductie in gang te zetten aanmerkelijk zal verminderen, vallen ook de gevolgen van deze buitenlandse depositie de Staat toe te rekenen'.

Ook stikstof uit buurlanden is schuld van Nederland

We worden dus geacht te geloven, dat onze buurlanden een hoge stikstofuitstoot hebben omdat ze kwaad zijn op Nederland? Duitsland of Groot-Brittannië klagen nooit over Nederlandse stikstof die bij hen inwaait, om de eenvoudige reden dat ze daar geen zelfgefabriceerde stikstofcrisis hebben (Vlaanderen is tot op zekere hoogte een uitzondering). Maar wegens die uit de duim gezogen rancune van onze

buren, zeggen deze rechters, is ook de uit het buitenland afkomstige depositie de schuld van de Staat. Dus Staat, zorg er maar voor dat ook die depositie verdwijnt om ook de meest overgevoelige Natura2000-gebiedjes onder de KDW te krijgen. Dat gaat dus nooit lukken, maar in dit geval hebben de rechters blijkbaar minder problemen met het opleggen van een onmogelijke eis.

Hoe nu verder? Dat is eigenlijk best simpel, als we enige ruggengraat veronderstellen bij de verantwoordelijke bewindslieden. Het kabinet moet in hoger beroep gaan, en dat rustig afwachten. Laat die juristen maar doorploegen. Ondertussen gewoon verder gaan met het maken van een nieuwe Omgevingswet waar de obsessie met stikstofdepositie uitgehaald is, zodat in ieder geval de bouw, en innovatie in de landbouw van het slot kunnen.

De ecolobby in Nederland beweert bij hoog en bij laag, dat zo'n nieuwe wet niet om in wezen dezelfde rigide stikstofnormen heen zal kunnen. Die moet je dus niet om advies vragen. Het zou goed zijn, als de nieuwe multi-ministeriële stikstofcommissie onder leiding van premier Schoof zelf, z'n licht eens opsteekt in Noord-West Duitsland. Dat is een gebied groter dan Nederland met een vergelijkbare stikstofdruk, en daar is geen stikstofcrisis. Knap van die Duitsers!

Maak voor 2030 nieuwe Omgevingswet

In een nieuwe Omgevingswet moet de kwaliteit van de natuur beoordeeld worden door een reële vergelijking met de toestand tijdens de aanmelding van zo'n Natura2000-gebied (doorgaans rond 2000), zonder op te plussen met soorten die daar al een eeuw niet meer voorkomen. Zonodig worden dan passende maatregelen getroffen die niet automatisch het liquideren van alle boerderijen in de omgeving inhouden. Als nood-optie moet ook het opheffen van kleine Natura2000-gebieden bespreekbaar zijn, als die onevenredige maatschappelijke schade aanrichten.

Die nieuwe wet moet zeker voor 2030 kunnen lukken. Voor juristen een interessante vraag: kan Greenpeace in 2030 nog steeds die dwangsom claimen, voor het niet halen van stikstofdoelen in een wet die niet meer bestaat?

*Wetenschapsjournalist **Arnout Jaspers** is auteur van de bestsellers De Stikstoffuik (2023) en De Klimaatoptimist (2024), over energietransitie in Nederland. De boeken zijn **HIER** en **HIER** te bestellen. Informatie voor media en*

*boekhandel**: info@blauwburgwal.nl**.*

***Wynia's Week** verschijnt drie keer per week, **156 keer per jaar**, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee, **ook in het nieuwe jaar 2025**? Kijk **HIER**. Hartelijk dank!*